

20.1.2016

POL-2015-15608

valtiovarainministerio@vm.fi
kirjaamo@intermin.fi

LAUSUNTO RAHANPESULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMISTYÖRYHMÄN MUISTIOSTA

Valtionvarainministeriö on pyytänyt lausuntoa rahanpesulainsäädännön uudistamistyöryhmän muistiosta. Keskusrikospoliisi keskittyy lausunnossaan pääasiassa kohtiin, joilla on vaikutusta Keskusrikospoliisissa toimivan Rahanpesun selvittelykeskuksen toimintaan.

Esityksen 4 luku

Esityksen 4 luvun 1 §:ssä säädettäisiin lain mukaisesta velvollisuudesta tehdä epäilyttävää liiketoimintaa koskeva ilmoitus. Keskusrikospoliisi pitää hyvänä 4 luvun 2 momentissa ehdotettua mahdollisuutta tehdä ilmoitukset niin sanotulla kynnsarvolla. Tällä tarkoitetaan sitä, että rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (myöhemmin rahanpesulaki) mukainen ilmoitusvelvolliset voivat määrittellä itse euromääräisen rajan, jonka ylittävistä liiketoimista he tekevät aina ilmoituksen. Euroraja määräytyy sen mukaisesti, minkä he omalta toimialaltaan saamansa kokemuksen, asiakaskuntansa huomioiden mukaisesti määrittelevät normaa-
lia suuremmaksi. Aiemmin tämä mahdollisuus on tuotu esiin ainoastaan hallituksen esityksen perusteluissa.

Keskusrikospoliisi kuitenkin katsoo, että kynnsarvoilmoitukset tulisi tehdä pakollisiksi toimijoille, jotka harjoittavat maksulaitoslain (297/2010) 1 §:n 5 kohdassa tarkoitettua rahanvälitystä. Tällä tarkoitetaan palvelua, jossa palveluntarjoaja vastaanottaa maksajalta varoja perustamatta maksutiliä maksajan tai maksunsaajan nimiin ja jossa yksinomaisten tarkoituksena on siirtää vastaanotettuja varoja vastaava määrä maksunsaajalle tai maksunsaajan puolesta toimivalle toiselle palveluntarjoajalle tai jossa palveluntarjoaja vastaanottaa varat maksunsaajan puolesta ja asettaa ne tämän käyttöön (*rahanvälitys*).

Kynnsarvoilmoitusten pakollisuutta on pidettävä peruteltuna erityisesti terrorismin rahoituksen torjunnan näkökulmasta, koska terrorismin rahoittaminen tapahtuu merkittävässä määrin pienten maasta toiseen liikkuvien rahavirtojen avulla. Nämä siirrot toteutetaan joko käteisvienteinä tai rahanvälityspalveluja käyttäen. Rahanvälitystä tarjoavat suurten kansainvälisten ketjujen lisäksi monet maahanmuuttajataustaiset yrittäjät. Tämä juontaa niin kutsutusta hawala-toiminnasta, joka on erävirallinen pankkien kaltainen rahansiirtojärjestelmä. Maahanmuuton voimakkaasti kasvaessa on oletettavaa, että rahanvälittäminen tulee kasvamaan.

Suomessa merkittävimmät rahanvälittäjät ilmoittavat jo nykyisinkin yli 1000 euron varojen siirroista. Eräs suurimmista välittäjistä muutti käytäntöään marraskuussa 2014 siten, että he ilmoittavat ainoastaan sellaisista välityksistä, jotka erillisen analyysin perusteella arvioidaan epäilyttäväksi. Tämän muutoksen vuoksi selvittelykeskuksen vastaanottamien ilmoitusten määrä laski yli 10.000 ilmoituksella vuonna 2015 vuoteen 2014 verrattuna, mikä on terrorismin torjunnan kannalta huolestuttavaa. Pienet rahanvälittäjät eivät ole tehneet ilmoituksia kuin satunnaisesti. Ilmoitusten vähäisen määrän taustalla saattaa olla syynä vaikeus arvioida liiketoimen epäilyttävyyttä. Kynnysarvoilmoituksen tekeminen helpottaisi näiden ilmoitusvelvollisten lain mukaista toimintaa.

Kynnysarvoilmoituksen tekemistä pakolliseksi puoltaa myös luonnoksessa hallituksen esitykseksi mainitut seikat. Rahanvälittäjän liiketoimi asiakkaan kanssa on usein kertaluontoinen ja kestää vain muutamia minutteja, joten rahanpesulain edellyttämää riskiarviota on mahdotonta kattavasti tehdä. Kynnysarvoilmoituksen lisäksi rahanvälittäjillä tulee edelleen säilyttää velvollisuus tehdä myös riskiperusteisen arvion pohjalta ilmoituksia epäilyttävistä liiketoimista esimerkiksi tilanteissa, joissa kynnysarvo ei ylity, mutta liiketoimi muutoin vaikuttaa epäilyttävältä.

Edellä mainituilla perusteilla Keskusrikospoliisi esittää, että kaikkien maksulaitoslain (297/2010) 1 §:n 5 momentissa tarkoitettujen rahanvälitystä tarjoavien tulisi tehdä aina epäilyttävää liiketoimintaa koskeva ilmoitus, silloin kun rahanvälityksen arvo on suurempi kuin 1000 euroa.

Esityksen 4 luvun 2 §:n 2 momentissa säädettäisiin ilmoituksen sisällöstä. Esitys ei muuta voimassa olevaa käytäntöä, vaan asetuksessa oleva käytäntö nostetaan lain tasolle. Keskusrikospoliisi esittää, että ilmoitukseen liitettävien tietojen listaan lisätään velvollisuus ilmoittaa liiketoimeen liittyvät tilit, niiden haltijat ja käyttöön oikeutetut, mikäli ne ovat tiedossa. Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen selvittelyn kannalta on olennaista heti selvittelyn alkuvaiheessa tietää liiketoimeen liittyvien varojen lisäksi tilit, joiden välillä varat liikkuvat. Näin selvittely ja mahdollisuus varojen jäädyttämiseen tehostuisivat merkittävästi.

Kyseisessä momentissa on väärä pykäläviittaus, sen kuuluisi olla 3 luvun 3 §.

Esityksen 7 luku

Ehdotuksen 7 luvun 2 §:n 5 momentin mukaan ilmoituksen tekijän nimi ja henkilöllisyys ovat salassa pidettäviä tietoja. Salassa pidon estämättä tiedon saa luovuttaa tämän 7 luvun 3 §:n 4 momentissa ja 4 §:n 3 momentissa säädettyä tarkoitusta varten eli käytännössä rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi sekä tutkintaan saattamiseksi. Keskusrikospoliisi esittää, että säädöstä täydennettäisiin siten, että luovutuksen saajalla on sama salassapitovelvollisuus kuin rahanpesun selvittelykeskuksella.

Keskusrikospoliisissa toimivan rahanpesun selvittelykeskuksen havaintojen mukaan, eräät pienet yhteisöt jättävät ilmoituksen tekemättä pelätessään toimeentulonsa vaarantuvan, mikäli tulee ilmi, että juuri heidän yhteisönsä

on tehnyt epäilyttävää liiketointa koskevan ilmoituksen. Esityksen perusteluissa on kiinnitetty erityistä huomiota siihen, että ilmoituksen tekijään kohdistuu jokin henkilökohtaiseen turvallisuuteen liittyvä uhka. Kuitenkin yritys-toiminnan jatkumiseen liittyvä uhka on usein huomattavasti todellisempi. Lisäksi huomattava, että ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti voi johtaa merkittävään hallinnolliseen sanktioon, jolloin ilmoitusvelvollisuuden toteuttamisesta aiheutuvat haitat tulisivat olla mahdollisimman pienet.

Näistä syistä Keskusrikospoliisi esittää, että ilmoituksen tekijää koskeva salassapitovelvollisuus koskee myös tahoja, jolle tieto on luovutettu ja on voimassa myös esitutkinnassa. Esitutkinnassa tutkinnan kohteena on yleensä erikseen dokumentoitu liiketoimi ja sillä kuka liiketoimesta on viranomaiselle ilmoittanut, ei ole merkitystä tutkinnan onnistumisen kannalta.

Ehdotuksen 7 luvun 5 §:ssä esitetään Rahanpesun selvittelykeskuksen oikeutta keskeyttää liiketoimi pidennettäväksi 10 arkipäivään entisen viiden sijasta. Keskusrikospoliisi pitää keskeyttämispäätöksen pidentämisestä erittäin tarpeellisina, mutta esittää, että määräaika pidennetään esityksessä mainituilla perusteilla 10 arkipäivän sijasta 30 päiväksi. Kuten esityksen perusteluissa todetaan, rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen on leimallisesti rajat ylittävää toimintaa, jolloin joudutaan kotimaisten tiedustelujen lisäksi turvautumaan kansainväliseen yhteistyöhön. Ulkomaisten rahanpesuysyksiköiden ohella lisätietoa tarvitaan monilta muiltakin tahoilta. Sen lisäksi on varattava riittävästi aikaa vastausten ja muun aineiston analysointiin. Kun selvittelykeskus on saanut riittävän selvityksen keskeyttämispäätöksen kohteena olevista varoista, niihin kohdistetaan muita pakkokeinoja tai varat vapautetaan välittömästi. Käytännössä pidättämisaika ei välttämättä ole siten maksimajan mittainen.

Lopuksi

Kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskiarviossa vuodelta 2015 sekä käytännön rikostutkinnassa on ilmennyt, että rahanpesua harjoitetaan edelleen arvotavarakaupan, kuten moottoriajoneuvo-, taide-, antiikki- sekä huutokauppatoiminnan yhteydessä. Keskusrikospoliisi esittää, että harkittaisiin näiden toimialojen ilmoitusvelvollisuuden palauttamista rahanpesulakiin.

Poliisineuvos

Robin Lardot

Rikostarkastaja

Pekka Vasara